

# SYNVÄRLDEN

Nr 4 2023

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering



Jan Johansson föreläser på LVI-dagarna, sid 13

Från synutvecklingskurs, sid 10

Rehabs framväxt, sid 18



Ges ut i samarbete mellan Synskadades Riksförbund – SRF, Föreningen För Synrehabilitering – FFS och Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Resurscenter syn.

#### Redaktion:

Jan Wiklund, 0033-784 639 101  
Cecilia Ekstrand (ansv.utg)  
tel 08-39 91 19

#### Postadress:

Nya Synvärlden  
SRF, 122 88 Enskede

#### e-post:

nyasyn@srf.nu

2024 kommer Nya Synvärlden ut med fyra nummer

#### Manusstopp 2024 (prel):

1/2024: 1 mars

2/2024: 1 juni

3/2024: 1 oktober

4/2024: 1 december

Tidningen kommer ut på svartskrift, läsbar pdf och doc.

Adressändringar och nya prenumerationer anmäls till kansli@ffss.se.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel eller annons – till tidningen på epost. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta ner och redigera insänt material. Annonser går givetvis in obeskurna. Artiklarna läggs dock oftast in oredigerat och författaren ansvarar själv för innehållet.

**OBS** att digitalbilder kräver hög upplösning. Ställ in högupplöst läge på mobilen! Och skicka bilder separat, alltså inte inkopierade i ett worddokument.

Redaktionen skickar ett varmt tack till alla som medverkat med material i detta nummer!  
ISSN 1401-4742

## Innehåll

### Inledare

Årets FFS:are funderar och reflekterar 3

### Landet runt

SKRS: Effektmätning på gång överallt 5

Kompetensutveckling inom blindhet för lärare 6

Från höstens synchefsmöte 7

Fortbildning kring kvalitetssäkrad metod på Af 8

Nya digitala innovationer från SPSM 9

Rapport från kursen ”Synutveckling och barns syn” 10

Medlemswebbinarium 11

20 aktiviteter att välja på, en kamratfest och vänner för livet! 12

### Konferenser

Optik och idrott på LVI-dagarna 13

### Hjälpmedel

Höstens nya produkter 15

Angående fysisk konferens anordnad av FFS 15

### Historik

Rehabiliteringens framväxt och framtid inom synområdet 18

En ny tid randas för körkortet 19

### FFS-nytt

Från styrelsen 23

Årets FFS-are 23

Stipendier 23

Kalender 24



### FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Cecilia Ekstrand, tel 08-39 91 19

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

### Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på [www.ffss.se](http://www.ffss.se) och länken ”bli medlem!”. Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:- Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

## Årets FFS:are funderar och reflekterar

Vi vill inledningsvis säga ett stort och glatt tack för att vi blev utvalda och tilldelade utmärkelsen årets FFS:are! Det var överraskande och vi känner oss mycket hedrade.

**Sedan 2018** har vi skapat och utformat podden Synsätt, som innehåller både avsnitt av informativ karaktär och avsnitt med personliga erfarenheter. De personer som vi har samtalat med och frågat ut i podden, har varit oerhört generösa och frikostiga. Vi är tacksamma över att de har velat vara med och dela med sig av sina upplevelser, erfarenheter och tips utifrån just deras situation. Det kompletterar informationsavsnitten på ett bra sätt.

Kanske undrar någon varför vi har valt att fråga just dessa personer om de ville vara med och bidra i podden? Jo, då vi har mött dem har vi känt att de har viktiga erfarenheter att dela med sig av. Vår förhoppning har varit och är att fler blir inspirerade och ser möjligheter, både med synrehabilitering och i tillvaron i stort. Vi träffar såklart många personer som har angelägna saker att dela med sig av, men de som hittills har varit med i podden får representera dem alla.

Den senaste tiden har vi ägnat oss en del åt att titta i backspeglarna, vilket kanske är naturligt då en av oss precis har packat

ihop och lämnat yrkeslivet. I vårt jobb möter vi så många människor med så olika förhållanden och förutsättningar och utifrån det har vi funderat över vad det är som gör att en del av dem hittar strategier och sätt att hantera tillvaron. Finns det några avgörande faktorer? Handlar det om diagnosen eller hur personens synförmåga är? Eller är det kanske personligheten eller personens synsätt som inverkar? Och vilka är det som gör avtryck och dröjer sig kvar i våra minnen? Är det de vi lyckas hjälpa eller de vi inte når fram till?

**När det gäller vilka** vi minns, kom vi så klart fram till att det är väldigt olika. Det är dock några individer som vi båda anser utmärker sig särskilt och det är de som har hakat i, kämpat och tränat och därmed nått framgång i sin synrehabilitering och nått sitt mål. När det gäller att hitta nya sätt och strategier och att kanske börja använda hjälpmedel, så tycker vi oss se att inställning, personlighet och egenskaper spelar en stor roll.

I syncentralens uppdrag ingår att vara till hjälp för patienter och att genom kartläggning och samtal gemensamt komma fram till vilka insatser, som är betydelsefulla för den aktuella personen och genom det hitta och se målet och sedan hjälpa till att fokusera på det. Just att hitta



sina egna mål, små eller stora, tror vi är en framgångsnyckel. För någon kan ett mål handla om att kunna vara självständig och på egen hand hantera en vardag med all dagliga sysslor trots att synen är obefintlig eller består av små fragment av miljön runt omkring. För en annan kan målet vara att kunna läsa ett brev med hjälp av en ljuslupp på 39 dioptrier och för ytterligare någon kan det vara att klara av att själv hitta och gå till gymmet för att träna.

Vår uppgift kan också vara att förmedla och berätta att saker går att uppnå och på vilket sätt det är möjligt samt att det oftast kräver att hen behöver vara envis, uthållig och modig för

### Redaktion

Catharina Westberg, FFS  
Annika Södergren, SPSM  
Henrik Götesson, SRF  
Lena Söderberg, Af  
Jan Wiklund, redaktör

att nå dit. Vid upprepade tillfällen har vi sett att envishet och uthållighet krävs för att tillgodogöra sig synrehabilitering. Ta som exempel en promenad med käppträning då doppskon gång på gång fastnar i det höga gräset, som växer bredvid trottoaren eller stunderna då musklerna i armen börjar värka och det är en kilometer kvar tills vi kommer i mål. Mod är också en viktig ingrediens och behövs då hen med den vita käppen ska våga sig över gatan när bilarna kör och det är svårt att lyssna sig till om de verkligen stannar och om omgivningen förstår vad käppen signalerar. Det krävs också ofta mod att ta sig ut och delta i sociala sammanhang och att använda färdtjänsten.

Finns det något ytterligare som gör att en del individer anammar sin synrehabilitering mer än andra? Har då de personerna ett större mått av inre styrka, mod, nyfikenhet eller beslutsamhet eller vad är det som gör att de inte ger upp, utan lär sig bemästra sin nya tillvaro där synnedläggningen ingår? Och om det finns något utmärkande, går det då att visa på det, uppmuntra, lära ut eller förmedla att de här egenskaperna är viktiga ingredienser? Kanske är själva hjälpmedelsförskrivningen ibland av underordnad betydelse i processen och har i så fall motivationsarbete, stöd, information och kunskap om strategier för att hantera sin situation en mer överordnad roll än vad som i dagsläget ges?

Det är nog övermodigt att tro att personal inom synre-

habilitering kan göra om eller ändra folk, men kanske borde vi bli bättre på att motivera och förmedla att det finns möjligheter även om det inte är lätt, att berätta att andra har lyckats, att uppmuntra och signalera att ”Jag tror på dig och att du kan klara det här!”. Vår förhoppning är att podden blir ett komplement till vårt dagliga arbete och vi kan vi tipsa dem vi möter att lyssna på de berättelser som finns i podden och att det kan ge styrka, hopp och mod!

Vi har inte svaren på alla frågor vi har ställt oss i texten ovan, men med de här raderna vill vi väcka funderingar och tankar hos dig som läser och kanske öppna upp för en diskussion! Det vore roligt och intressant med en fortsatt dialog i Nya

Synvärlden där vi kan ta del av varandras synpunkter och kommentarer samt utbyta erfarenheter kring synrehabilitering. Tack för ordet!

Eva Carlholt,  
synpedagog och nybliven pensionär  
Margareta Svensson  
kurator, Syncentralen i Region Jönköpings Län

## Eikholtts nationella resurscenter för dövblinda

inleder året med ett webinarium  
10 januari 2024 kl 8.30–11.30

Tema

### Bedre hverdag for inbyggere med nedsatt syn og hørsel

<https://www.eikholt.no/artikler/vil-du-starte-2024-med-pafyll-av-kunnskap-om-syn-og-horsel/>

# SKRS: Effektmätning på gång överallt

Styrgruppen för SKRS (Svenskt Kvalitetsregister för Rehabilitering vid Synnedläggning) genomförde höstens SKRS-dagen 11 oktober 2023. Det var ett digitalt möte som samlade ca 60 personer från samtliga Syncentraler i landet.

Programmet innehöll presentationer och erfarenhetsutbyte i mindre grupper. Presentationerna handlade om innehållet i SKRS årsrapport 2022, registrets täckningsgrad och arbetet med implementeringen av att mäta effekter av rehabilitering.

### Utveckling av SKRS

Från det att SKRS startar i oktober 2015 med 6 synenheter så är samtliga 27 synenheter anslutna från 2021. Antalet registreringar ökar i registret och täckningsgraden lika så. Det innebär att SKRS har allt större mängd data som underlag för nationella jämförelser, verksamhetsutveckling, kliniskt förbättringsarbete och forskning.

Syftet med SKRS är att öka kunskapen om rehabiliteringsåtgärder och dess effekter för att uppnå en likvärdig synrehabilitering i Sverige.

### SKRS forskningsprogram

I SKRS forskningsprogram kommer uppgifterna från synenheterna som registrerar i SKRS att användas för att beräkna och belysa förekomsten av olika

ögonsjukdomar som, i en svensk kohort, leder till allvarliga synnedläggning, samt hur den demografiska fördelningen av de olika diagnoserna ser ut. Vidare kommer en utvärdering av de rehabiliterande insatserna att genomföras med fokus på typ av insats, duration och effekt.

### Mäta effekter av rehabilitering

Grundläggande kvalitetsindikatorer i SKRS är väntetid till rehabilitering, upprättande av rehabiliteringsplan och upplevd effekt av rehabilitering. Styrgruppen för SKRS har infört ett effektmått för rehabilitering som utgår från ICF (Internationell klassifikation av funktions-tillstånd, funktionshinder och hälsa) för att klassificera målen för rehabilitering.

Under 2022 är det 7 synenheter som har arbetat med att mäta effekter i SKRS och under 2023 pågår ett införande av att mäta effekter för samtliga enheter.

Tillsammans med patienten sätts mål upp enligt ICF målområden i en rehabiliteringsplan. För respektive mål görs en gradering av svårigheten enligt en bedömningsskala före och efter rehabilitering. Patienten får skatta sin upplevelse om förbättring eller försämring vid uppföljning. Resultatet visar siffror på flera förbättringar inom olika målområden. Utvecklingen och resultatet av ”Mäta effekter” re-

dovisas årligen i SKRS årsrapport som publiceras på SKRS hemsida.

SKRS styrgrupp ser fram emot ett nytt år med fortsatt utveckling av registret. Under 2024 börjar vi även att registrera barn och ungdomar i SKRS som kommer att ge oss bra utvärdering av den rehabilitering vi erbjuder.

Eva Karlström,  
registerhållare, SKRS-styrgrupp



## Kompetensutveckling inom blindhet för lärare

Specialpedagogiska skolmyndigheten satsar på att ta fram ett kostnadsfritt material för lärare till barn och elever med blindhet. Studiepaketet Blindhet kommer att vara digitalt och ligga på SPSMs webbplats. Materialet riktar sig mot förskola, grundskola och gymnasium.

### Studiepaketets innehåll

Innehållet i studiepaketet är framtaget för att ge en introduktion om det som är viktigt att veta när man tar emot ett barn eller en elev i sin verksamhet. Materialet tar upp övergripande ämnen som utveckling och lärande och hur man skapar en tillgänglig lärmiljö. Men även mer specifika områden som syn-tolkning, punktskrift och taktila bilder lyfts.

Studiepaketet kommer att bestå av tre spår som riktar sig mot åldrarna förskola, yngre skolår samt äldre skolår och gymnasium. Det som är gemensamt för alla tre spår är att de riktar sig till personal som arbetar eller kommer att arbeta med barn och elever med blindhet som läser eller förmodligen kommer att läsa punktskrift. Spåren mot skola och gymnasium är ganska lika i upplägg. Där kan man exempelvis få veta hur man som lärare bör syntolka sin undervisning, vad punktskrift är för något och vilka olika studie-tekniska verktyg en elev med

blindhet använder. Förskolans spår fokuserar mer på frågor om hur man stimulerar barnets tidiga utveckling och förståelse för omvärlden genom att arbeta med flera sinnen. I alla tre spår läggs stor vikt vid hur man skapar tillgänglighet och delaktighet.

– Vi har utgått ifrån vad vi brukar ta upp i våra baskurser som heter Att undervisa barn och elever med blindhet, berättar Carina Bigelius på enheten Resurscenter syn. Vi har också utgått från att lärare har begränsat med tid för kompetensutveckling. Så varje spår beräknas ta max fyra timmar. Förhoppningen är att materialet ger en god överblick över de mest grundläggande områdena som man behöver känna till, så att man därefter kan gå vidare och fördjupa sig inom det som man behöver veta mer om.

Efter att ha tagit del av studiepaketet erbjuder SPSM:s Resurscenter syn ett antal kurser. Förskolor och skolor kan även ansöka om specialpedagogiskt stöd för att få hjälp med specifika frågor.

### Vetenskaplig grund

Studiepaketets innehåll bygger både på forskning och på den samlade erfarenhet som SPSM har om undervisning för elever med blindhet.

– Det finns inte så mycket

forskning att tillgå, fortsätter Carina Bigelius. Det är svårt att forska om blindhet i förskola och skola eftersom elevgruppen är så liten och heterogen. På flera områden finns det internationell forskning men det är bara delar av den som är relevant för svenska förhållanden. Det beror på att Sverige är ett av få länder i världen där elever med blindhet får sin undervisning i ordinarie klasser, och inte i specialskola.

Just nu pågår arbetet för fullt med att ta fram materialet. De tre spåren kommer att publiceras allt eftersom de är färdiga och vi ser fram emot när hela studiepaketet är klart.

Helena Wästborn.  
projektledare  
Fortbildningsenheten SPSM.

## Från höstens synchefsmöte

Eva Karlström hälsade välkommen till årets nationella synchefsmöte som hölls digitalt. Stor del av mötet ägnades åt processen att införa en gemensam nationell vårdprocess. Under året har representanter från olika syncentraler arbetat i mindre grupper för att ta fram ett material som under våren kommer att presenteras vid två olika tillfällen. Efter informationen om den nationella vårdprocessen genomfördes en workshop på temat med färdiga frågeställningar.

Eva Karlström och Sara Andersson visade en presentation med sammanfattning och uppföljning från SKRS-dagen den 11 oktober (SKRS Svenskt Kvalitetsregister för Rehabilitering vid Synnedsättning).

Malin Bjurestam presenterade exempel från norra regionen hur man jobbar med nätverk inom regionen.

Camilla Hollsten refererade från gruppen som jobbar med att få till en permanent synutbildning. SRF driver frågan tillsammans med FFS (föreningen för synrehabilitering) i diskussion med andra aktörer inom synhabilitering/-rehabilitering.

Övriga frågor som diskuteras var ledarhundsverksamheten som kommer att drivas i MFDs (Myndigheten för delaktighet) regi. Arbetsgruppen har ställt frågor till syncentralerna för att

försöka få en bild av kunskapsnivån och vid behov av kompetenshöjning hitta förslag på hur och vem som kan bidra med kompetensförsörjningen, så att det sker på ett jämlikt sätt över hela landet

Camilla Hollsten

## FFS-konferens

Boka in den 23 april 2024 i era kalendrar.

FFS i samarbete med Forum Vision planerar en Digital Konferens. I skrivande stund är de planerade tiderna från klockan 9.30 till 15.30.

Håll utkik på Facebook och på mail, mer information kommer. Har du någon föreläsare du vill lyssna på, hör gärna av dig till FFS, kansli@ffss.se!

## Kallelse till årsmöte.

Alla medlemmar hälsas välkomna till årsmötet i Föreningen för synrehabilitering.

Datum: 23 april 2024

Tid: 15.45 -16.45

Plats: Digitalt. Länk kommer skickas ut.

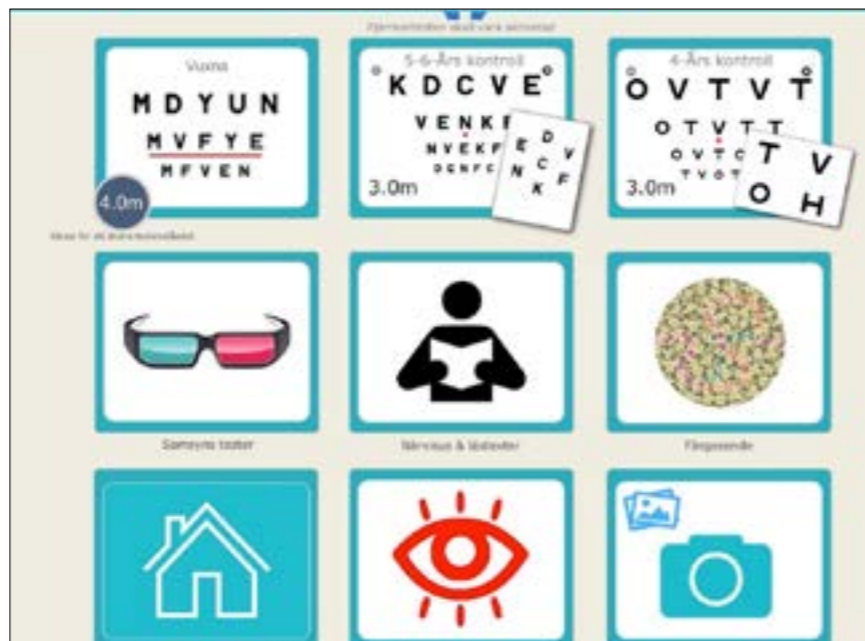
Anmälan: kansli@ffss.se

Handlingar till årsmötet finns på hemsidan senast två veckor innan mötet.

## Fortbildning kring den kvalitetssäkrade metoden Synfunktionsutredning på Af

Arbetsförmedlingen, liksom många andra verksamheter, har fått minskad budget de senaste åren och besparingarna fortsätter. Detta påverkar tyvärr bland annat möjligheterna att tillgodose medarbetarnas behov av kontinuerlig fortbildning. Två av oss synspecialister/synpedagoger har rollen som metodstöd – ett uppdrag som bland annat innebär att guida i metoder, fånga upp utvecklingsbehov och delta i utvecklingsarbete. Under pandemin avstannade mycket i verksamheten och för att få en uppfattning kring behovet av fortbildning och vad som vi skulle prioritera och lägga kraft på här och nu skickades en enkät ut till alla kollegor. I sammanställningen av enkäten framkom bland annat ett behov av fortbildning kring metoden synfunktionsutredning.

**Synfunktionsutredning** är en kvalitetssäkrad metod som används av synspecialister/synpedagoger på Arbetsförmedlingen för att få ökad kunskap kring kundens funktionella synförmåga. En synnedläggelse är ofta komplex och kan påverka personens förutsättningar till arbete på olika sätt. Genom en synfunktionsutredning får kunden och Arbetsförmedlingen ett klargörande av möjligheter och begränsningar i förhål-



KM Touchs meny

lande till arbete och studier med hänsyn till kundens synnedläggelse. Synfunktionsutredningen kan användas som vägledning och utgångspunkt för vidare rekommendationer mot arbete eller studier. Metoden används också för att klargöra kundens behov av arbetshjälpmedel och anpassning i arbetsmiljön eller arbetsuppgifter på en studie-, praktik- eller arbetsplats.

För att utföra en synfunktionsutredning har vi bland annat tillgång till det digitala synprovprogrammet KM Chart och den mobila versionen KM touch. Programmet innehåller de syntester vi behöver för vår kartläggning så som test för avståndssynskärpa, närsynskärpa,

lästester, färgseendetest, kontrasttest mm. I stora drag kan man säga att det är indelat i sex delar där olika synförmågor kan testas (läs mer på [www.syntavlor.se](http://www.syntavlor.se)).

**Under pandemin** genomfördes inte så många synfunktionsutredningar då vi inte hade möjlighet att träffa våra kunder och vi har också nyanställda kollegor i behov av fortbildning i metoden. Vi började fundera på hur vi skulle kunna genomföra en fortbildningsinsats utifrån de givna förutsättningarna att det inte får innebära några kostnader. Vi kanske skulle kunna nyttja den kunskap som finns bland kollegorna på ett bra sätt?

Vi behövde få feedback från våra kollegor kring våra tankar och bokade in digitala möten för dialog med våra kollegor i respektive sektion. Efter dessa möten landade vi i att skapa sex olika digitala workshops omfattande 1 timme vardera, där respektive enhet i landet ansvarar för var sin del i synfunktionsutredningen uppdelat på:

- Synskärpa avstånd
- Synskärpa nära/läsning
- Färgseende
- Kontrastseende/bländning
- Samsyn
- Centralt synfält (Amsler)

**Förra veckan** genomfördes den första workshopen kring mätning av synskärpa på avstånd som våra kollegor i syd ansvarade för med utgångspunkt från screening med KM touch. Hur ska vi tänka när vi mäter och hur tolkar vi resultaten kopplat till den funktionella synförmågan. Hur fungerar du med den nedsatta synen? Svårigheter och möjligheter. Trots att det var ett praktiskt arbetssätt som beskrevs och workshopen genomfördes digitalt via Skype fungerade det bra och återkopplingen efter passet var mycket positiv från kollegorna runt om i landet. Vi ser alla fram emot nästa workshop som kommer att handla om testning av färgseendet/filter och det blir våra kollegor i väst (Göteborg) som kommer att hålla i den.

Lena Söderberg,  
Arbetsförmedlingen Syn Döv Hörsel i  
region Nord.

## Nya digitala innovationer från SPSM

Nyfikna fingrar är ett digitalt webbaserat läromedel för blivande punktskriftsläsande elever som fått sin första dator och punktskriftsskärm.

I Nyfikna fingrar får eleven lära känna punktskriftsskärmen, öva sina taktila förmågor och grundläggande lästeknik inför punktskriftsläsning.

Nyfikna fingrar innehåller 15 lekfulla övningar som bygger på ett samspel mellan lärare och elev. Läraren får en instruktion om hur övningen ska utföras och styras. Eleven lyssnar på en lekfull berättelse som lockar till att undersöka vad som händer på punktskriftsskärmens läsrad.

**Hela läromedlet** är helt tillgängligt med att navigera och styra innehållet för elever eller en lärare med blindhet. Flera tillgänglighets- och användartester gjordes under projektet med elever med blindhet och lärare.

Läromedlet har producerats av Läromedelsutveckling i Stockholm som utvecklar läromedel för elever med synnedläggelse eller blindhet i nära samarbete med teknikföretag och systemutvecklare med expertkunskap om webbutveckling för punktskriftsläsare.

**Nyfikna fingrar** körs online i webbläsaren. För att skärmläsaren ska fungera på rätt sätt så



behöver användaren ladda ner ett inställningspaket till JAWS som finns inne i läromedlet. Läs mer: Nyfikna fingrar – SPSM Webbutiken

### Mera...

SPSM utvecklar vidare möjligheter för punktskriftsläsare att använda webbaserade läromedel genom det senaste projektet Punktraket. Det kommer att innehålla digitala övningar för grundläggande läs- och skrivinlärning med punktskrift. Den första versionen kommer att lanseras under våren 2024.

Catarina Hägg  
Projektledare Specialpedagogiska  
skolmyndigheten



# Rapport från kursen "Synutveckling och barns syn"

Under hösten 2023 är vi några arbetsterapeuter och en kurator från Syncentralen i Örebro som har gått kursen "Synutveckling och barns syn". Kursen hör till institutionen för hälsovetenskaper på Örebro universitet och genomfördes som en uppdragsutbildning på avancerad nivå inom ämnet arbetsterapi och omfattade 7,5 högskolepoäng. Studietakten var på halvfart under veckorna 35-46. Kursen innehöll föreläsningar om ögats anatomi och fysiologi, synfunktion, den normala synutvecklingen samt sjukdomar eller skador som kan påverka barns synutveckling negativt. Vi var 20st kursdeltagare från olika delar av landet från Östersund i norr till Lund i Skåne.

Ansvarig för genomförandet av utbildningen var kursansvarig Elin Lundin, Universitetsadjunkt, Institutionen för hälsovetenskap. Examinator var Stephen Widén, docent, fil. Dr i psykologi, verksam inom handikappvetenskap. Utbildnings- och forskningsadministratör för kursen var Åsa Kärrman-Bolang. Samtliga ovanstående är verksamma vid Örebro Universitet.

**"Synkurs del 1- Synutveckling och barns syn"** genomfördes första gången 2019 på initiativ av Ewa Nielsen, dåvarande

verksamhetschef, Syncentralen i Örebro och i år är Anneli Johansson, verksamhetschef Habilitering och Hjälpmedel, Region Örebro län uppdragsgivare för denna kurs.

Föreläsningarna har främst skett genom fysiska träffar men enstaka digitala föreläsningar har förekommit via Zoom.

Dessa föreläsningar ingick i kursen:

- "Ögats anatomi och fysiologi", föreläsare Niklas Karlsson, Överläkare, Ögonkliniken, Universitetssjukhuset Örebro.
- "Synutveckling, prematuritet och synfunktion, genetiska ögonsjukdomar, medfödda anläggningsdefekter och sällsynta diagnoser, CVI", föreläsare Marita Andersson Grönlund, Professor, Överläkare, Ögonkliniken, Universitetssjukhuset Örebro.
- "Historik; rehabiliteringens framväxt och framtid inom synområdet", föreläsare Ewa Nielsen, tidigare verksamhetschef vid Syncentralen Örebro.
- "Olika perspektiv på deltagande och delaktighet", föreläsare Susann Arnell, Leg. Fysioterapeut, forskare Barn- och ungdomshabiliteringen, Region Örebro län.
- "Barn med kombinerad syn- och hörselnedsättning", föreläsare Caroline Lindström, biträdande verksamhetschef,

Specialpedagog Nationellt Kunskapscenter för Dövblindfrågor.

- "Teknik och hjälpmedel – från definition till funktion", föreläsare Karin Jönsson Samordnare Teknik och hjälpmedel och Thomas Ragnarsson, Synpedagog, Nationellt kunskapscenter för Dövblindfrågor.
- Inspelad föreläsning om "Samverkan", föreläsare Ulrika Englund, Utredare vid Universitetskansliet på Örebro universitet, med ansvar för forskningsfrågor och utbildning på forskarnivå.
- "ICF", föreläsare Elin Karlsson, forskare vid Audiologiskt forskningscentrum och leg. Audionom, Region Örebro län.
- "Rehabilitering och samverkan", Camilla Hollsten, Synpedagog, Syncentralen Kalmar.
- "Barnets perspektiv, barnrätt och barnkonventionen", föreläsare Märtha Lundkvist, enhetschef och strateg vid Region Örebro län, Ordförande kompetensgruppen barn och unga som närstående.
- "Etik", föreläsare Elin Karlsson, forskare vid Audiologiskt forskningscentrum och leg. Audionom, Region Örebro län.

**Examination** skedde via en skriftlig salstentamen avseende ögats anatomi och fysiologi samt genom ett skriftligt individuellt fördjupningsarbete med fokus på rehabilitering för barn

med synnedsättning inklusive examinerande seminarier och opponering.

Kursen har haft en genomgående hög kvalitet med mycket kunniga föreläsare, relevant innehåll och upplägg. Vi har genom kursen fått mer kunskap om och förståelse för komplexiteten kring barns syn, synutveckling och relevanta metoder för kartläggning och åtgärder. Vi upplever att kursen utgör en grund och bas för alla som arbetar på specialistverksamheten Syncentral. Oavsett om man jobbar i barn- och ungdomsteam eller vuxenteam är kunskaperna vi fått viktiga i arbetet. Barn blir vuxna och då är kunskaper om medfödda och förvärvade synnedsättningar i barnaåren betydelsefulla då vi möter patienterna i vuxenteamen.

**För oss som arbetar** på Syncentral är det viktigt att få ta del av utbildningar som denna för att kunna tillhandahålla den kompetens som erfordras. Detta är något som behöver lyftas nationellt och vi hoppas på fler kurser som denna eller andra typer av utbildningar på avancerad nivå för att kunna möta de långsiktiga behov som ligger framåt!

Caroline Klingberg  
leg. Arbetsterapeut  
Karin Myrin  
leg. Arbetsterapeut  
Syncentralen, Region Örebro län



Från vänster Caroline Klingberg, Leg arbetsterapeut, Karin Myrin Leg. Arbetsterapeut, Lisa Backgård leg. Arbetsterapeut och Johanna Larsson Axling, Kurator.

## Medlemswebbinarium

Enbart för våra medlemmar.  
Tid 8 februari kl 13-15.  
– Åsa Larsson presenterar sin studie "Likvärdig utbildning i förskolan för barn med synnedsättning eller blindhet . Förskolans arbete med delaktighet, socialt samspel och lek".  
– Ewa Nielsen Presenterar en ny bok: Rehabiliteringens framväxt och framtid inom synom-

rådet. En skrift med fokus på gruppen äldre.

**Utöver detta** Vi kommer även bjudas på lite nyheter från hjälpmedelssidan

Anmäl på kansli@ffss.se.

## 20 aktiviteter att välja på, en kamratfest och vänner för livet!

En lite gråmulen helg 20-22 oktober kom 73 barn/ungdomar till Eskilstuna för att delta på årets idrottshelg. Under många år har Munktellarenan med sina fantastiska förutsättningar varit platsen för lägret. Detta läger har blivit en viktig helg där man får prova på idrottsaktiviteter som man kanske inte skulle vågat annars, och att träffa både nya och gamla kompisar är otroligt viktigt för barnen/ungdomarna. Återigen var det uppåt 75 anmälningar till lägret som det var innan pandemin. Vi vet att många som var med tycker att det här är årets höjdpunkt och längtar redan till nästa års idrottshelg. Lägret var och är också viktigt för de anhöriga som följde med som ledsagare till barnen/ungdomarna och vi förstår att även de knyter kontakter och får inspiration att stötta sina barn till en meningsfull fritid.

**Idrotter som man fick** prova denna helg var t.ex.: Showdown - som spelades på bord lite liknande bordtennis, simhopp - som kräver en hel del mod, tandemcykling - där man cyklar tillsammans med en pilot som ett team och Goalball – där spelar man 3 mot 3 i varje lag och är både anfallare och målvakt samt att bollen är ganska tung och med en pingla i.

Det finns något för alla att



Bild från elektroniskt

*Idrottshelgen på Munktellarenan i Eskilstuna är ett samarbete mellan Parasport Sverige, Södermanlands Parasportförbund, lokala föreningar, Synskadades riksförbund, Unga med synned-sättning, Aktiva synskadade och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)*

testa på och vi hoppas att flera barn/ungdomar ska bli intresserade av att syssla med en idrott på hemmaplan, som är ett av målen med idrottshelgen.

– 15 år är beviset på att det här lägret är något utöver det vanliga. Vi är oerhört stolta att vi får förmånen att jobba med dessa härliga ungdomar. Då känns det som vi har det viktigaste och roligaste jobbet som man kan ha! Många av våra ledare har varit med under flera år och har utvecklat sitt ledarskap till att ge deltagarna de bästa förutsättningarna att ha en så lyckad helg som möjligt säger Stefan Andersson som är verksamhetschef på Parasportförbundet Södermanland.

– Idrottshelgen bygger viktiga broar mellan ungdomarna och idrottsrörelsen och förutom alla aktiviteter får de träffa andra ungdomar med samma förutsättningar. Eskilstuna med sina föreningar, boende och fina idrottslokaler är en perfekt plats för oss att vara på och vi har redan bokat allt till 2024, 18-20 oktober är nästa idrottshelg och då önskar vi både gamla och nya deltagare välkomna! Håll utkik på [www.spsm.se](http://www.spsm.se) till våren-24 då nästa inbjudan publiceras hälsar

Anders Nilsson, Lisen Lehman, Mia Rundgren Kling  
**Specialpedagogiska skolmyndigheten**

## Optik och idrott på LVI-dagarna

**Växjö bjöd på sina vackraste dagar under LVI-dagarna. Konserthuset fylldes av 51 konferensdeltagare från halva landet från Lund till Gävle.**

**Den första** föreläsningen höll Lena Petersson Lindeli, leg. Optiker med magister i klinisk optometri om samsynsproblem och synträning hos skolbarn.

Lena arbetar med att behandla barn som lider av samsynsproblem som innebär att ögonen inte samarbetar effektivt. Barnen lider av huvudvärk, ögontrötthet, dubbelseende, koncentrationssvårigheter samt svårigheter med avståndsbedömning.

Samsynsproblematiken är vanligt förekommande hos barn. Enligt en svensk studie från 2018 har 50 % av barn mellan 8-15 år svårt att flytta fokus från nära håll till att se på avstånd därför att ögats lins inte orkar ändra form.

Lena berättade om sitt skolprojekt där hon föreläste om ögat till elever i årskurs 6 samt gjorde mätningar om elevernas ögon hälsa och samsyn. Hon påpekar att skärmar som Tv, mobiler och Ipads inte är hälsosamt för ögonen särskilt om barnen sitter länge, stilla och tittar på nära håll.

Det är också viktigt med dagsljus för ögonhälsan då det



Lena Petersson Lindeli

är konstaterat att utomhusvisstelse har en skyddande effekt mot närsynthet och att använda sig av 20-20-20 regel. Den innebär att man vid närbete ska titta 20 meter bort var 20:e minut, och hålla kvar blicken i 20 sekunder.

**Dagens andra** föreläsning höll Johan Hedström, optiker och doktorand vid Karolinska Institutet om OCT som verktyg för upptäckt av tidiga förändringar som föregår synned-sättning. Johan berättade om forskning kring hur optisk koherenstomografi (OCT), kan fungera som verktyg för att upptäcka tidiga förändringar som föregår synned-sättning.

Johan berättade om ett projekt som syftar till att utvärdera om

en enkel utbildning av näthin-nans lager kan identifiera personer som riskerar att drabbas av hastig och svår synned-sättning. Med optisk koherenstomografi (OCT) kan man på bara några sekunder avbilda ögats bakre del och mäta enstaka celler. Förändringar som förekommer hos patienter vid insjuknande i Lebers hereditära optikusneuropati (LHON). Om metoden visar sig vara användbar, skulle det kunna få en avgörande betydelse för LHON-patienter och bevarande av deras syn.

**Dagens sista** föreläsning höll Stefan Grane, idrottsledare, kommunikatör och idrottskon-sulent.

Stefan berättade om sitt liv från förskolan till vuxenliv med



sin synnedsättning.

Under uppväxten var det inte självklart med lärare med förståelse och kunskap om synsvaga barn. Men senare i högstadiet träffade han en synkonsulent, fick anpassningar i klassrummet och började själv ställa krav på lärarna. Stefan har alltid varit aktiv i olika idrotter och spelat professionellt 22 år i Goaboalls landslaget och har SM-, EM-, VM-medaljer samt Paralympics brons.

Stefan arbetar i dag med idrottsskolan med ungdomar och vuxna som vill hitta sin idrott trots synnedsättning. Hitta din träning med ParaMe. På kvällen bjöds vi på en bankett med underhållning och god mat.

**Andra dagen** började med synproblem med covid-19 av Jan Johansson leg. Optiker samt adj. Forskare vid Karolinska Institutet.

Jan berättade om vilken påverkan kan Covid -19 infektion ha på synfunktionerna, vilka konsekvenser får det och vad kan vi göra för patienterna?

Enligt en forskning i Nederländerna fanns det ett samband med Covid -19 hos 12,7% fall av personer efter kontroll för permobida tillstånd. Det betyder sådant som utmärker en persons tillstånd eller läggning före ett insjuknande. Det är en lång och krokig väg tillbaka.

**Andra föreläsningen** handlade om stamceller och nanopartiklar som hölls av Ulrica Englund Johansson docent i neurove-



Stefan Grane

tenskap, universitetslektor och programansvarig för Ögon Specialistsjuksköterskeprogrammet vid Linnéuniversitet.

Stamceller och nanopartiklar är intressanta verktyg i utvecklingen av nya behandlingar för sjukdomar som glaukom, retinits pigmentosa samt till att näthinneceller dör. Ulrica gav en statusutveckling inom området och berättade om sin experimentella forskning inom området som innefattar stamceller, vävnader och djurmodeller.

**Sista föreläsningen** hölls av Fredrik Källmark, medicine doktor, leg. Optiker och klinikchef, om torra ögon, orsak och behandling.

Enligt Fredrik är det ca 20% av befolkningen som lider av torra ögon, med symtom som skav, klåda, ljuskänslighet eller rinnande ögon det finns många

orsaksfaktorer.

Han har specialiserat sig på torra ögon och förläste om vikten av undersökning av besvären, möjliga orsaker och behandlingar.

Det finns en klinik i Solna som är specialiserad på torra ögon, den enda i Sverige.

**Tack för FFS** som gav oss stipendiet som möjliggjorde att vi kunde delta i LVI- dagarna.

Ewa Stigsdotter  
Leena Daneshmand

**Syn- och hörselinstruktörerna i Hägersten Älvsjö**

## Höstens nya produkter



**Activator** från ICAP är en punktdisplay som har punkt-inmatning och datortangentbord i ett, och dessutom en avtagbar dockningsstation för iPhone.

I övrigt har den förstås äldre punktdisplayers egenskaper. <https://www.icap.nu/butik/activator/>



Go-box + från Polarprint läser upp och förstorar textremsan på TV. Den kopplas mellan digitalbox och TV. [https://polarprint.se/produkt/5163/Go-box\\_+.html](https://polarprint.se/produkt/5163/Go-box_+.html)



Victor Reader Stream 3 är en uppdaterad version av den populära Stream 2. Bygger på ny hårdvara med bättre ljud, mer tydliga knappar samt möjlighet att använda trådlösa hörlurar. [https://polarprint.se/produkt/5152/Victor\\_Reader\\_Stream\\_3.html](https://polarprint.se/produkt/5152/Victor_Reader_Stream_3.html)

## Angående fysisk konferens anordnad av FFS

FFS har under flera år anordnat fysiska konferenser för personer som arbetar inom synområdet i Sverige. Det är en viktig uppgift som även finns angiven i föreningens stadgar.

Under pandemin var det inte möjligt att ordna fysiska konferenser och FFS och Forum Vision startade med att erbjuda medlemmar digitala mötesplatser. Vi har anordnat en till två webinarier per termin.

Styrelsen för FFS har över-

vägt möjligheten att återordna fysiska konferenser. Vi kunde dock redan innan pandemin notera en viss nedgång i antalet anmälda till våra konferenser. Vi har diskuterat om vi i stället för en fysisk konferens ska anordna en digital konferensdag med olika seminarier. Vi kommer att återkomma inom kort med mer information om detta.

Cecilia Ekstrand, ordförande FFS





Punktdisplayen Brailiant BI 20X från Polarprint har nu även fått talstöd och möjlighet att ladda ned tal-böcker.  
[https://polarprint.se/produkt/5033/Brailliant\\_BI\\_20X.html](https://polarprint.se/produkt/5033/Brailliant_BI_20X.html)



Mantis Q40 från Polarprint – en punktdisplay med vanligt QWERTY-tangentbord. [https://polarprint.se/produkt/5038/Mantis\\_Q40.html](https://polarprint.se/produkt/5038/Mantis_Q40.html)



Index ljudhuv från Insyn, passar både Basic och Everest. <https://insyn.se/produkt/index-ljudhuv-passar-till-bade-everest-basic>



Punktdisplay DotPad med taktill grafik från Insyn. <http://www.insyn.se/produkt/dotpad-320>



My BoardBuddy Go från Insyn, kameralösning för Skolmiljö [www.insyn.se/produkt/myboardbuddy-go](http://www.insyn.se/produkt/myboardbuddy-go)

# Smarta produkter för en enklare vardag

Besök vårt showroom / butik på Östgötagatan 83 Stockholm

Du som har synsvårigheter utöver vad ett par glasögon kan hjälpa dig med är inte ensam. I Sverige är vi omkring en halv miljon personer med synnedsättning, och vi på Iris Hjälpmedel har arbetat med synhjälpmedel ända sedan 1950-talet.

## Boka en tid med vår synpedagog

I vår webbshop hittar du smarta produkter för en enklare vardag, men vi är också mer än en webbshop. I vår kundservice hjälper vi dig med frågor om allt som har med synhjälpmedel att göra och där kan du också boka in tid för en personlig rådgivning med vår synpedagog. Kontakta oss på 08-39 94 00 vardagar 9.30-11.30.

Handla på [irishjalpmedel.se](http://irishjalpmedel.se)

**iris**  
hjälpmedel





## Rehabiliteringens framväxt och framtid inom synområdet

I början av 70-talet tog Sverige de första initiativen till en offentligt finansierad rehabilitering för personer med synnedsättning eller blindhet. Sedan dess har rehabiliteringsområdet förändrats men hitintills har dokumentationen varit begränsad. Det har lett till en kunskapsbrist och en historielöshet som påverkar det offentliga samtalet om hur rehabiliteringen inom synområdet fungerar idag och hur den kan utvecklas. Den här skriften vill bidra med en sådan dokumentation och historik.

För ganska länge sedan föddes en idé att skriva den här skriften om synområdet. För drygt ett år sedan fanns både tiden och möjligheten, genom ett ekonomiskt stöd från De Blindas Vänner i Göteborg. Under det senaste året har vi kunnat arbeta med ett manus som nu är klart och skriften finns såväl i tryckt form som i pdf. Den kommer att distribueras under oktober månad till synverksamheter, universitet, ögonkliniker, brukarorganisationer och andra utvalda.

Vi har valt att fokusera på tre områden; syncentralernas historik, utbildningsfrågan inom synområdet och boken är även tänkt som ett debattinlägg när det gäller rehabiliteringen i närmiljön för gruppen äldre.

Historiken följer vi från 50–60-talet och framåt och observerar samtidigt vad som händer i samhället runt omkring.



En skrift med fokus på gruppen äldre. Författare: Ewa Nielsen & Lisbeth Axelsson Lindh.

Vilka konferenser, utredningar, allmänna råd, styrdokument och lagar togs fram och vad fick det för konsekvenser.

Nästa år 2024 fyller de första syncentralerna 50 år; Göteborg, Örebro och Boden. Det är något att fira men också dags att reflektera över utvecklingen inom området och se tillbaka och ställa sig frågan vad kunde vi ha gjort bättre och vad kunde vi gjort annorlunda!? Som filosofen Kirkegaard redan under första hälften av 1800-talet konstaterade att "livet måste levas framåt men kan bara förstås bakåt".

År 1953 startade den första syncentralen i New York och 1960 kom den första verksam-

heten i Norden genom Institutet för blinde og svagsynede i Köpenhamn. Och år 1974 öppnade de första syncentralerna i Sverige. Allt börjande med en tongivande konferens i Lund 1974 där bla Bengt Lindqvist var talare och menade att det borde finnas en synhjälpcentral i varje län och även ambulade centraler på landsbygden. Synhjälpcentralen bytte senare namn till syncentralen. Bengt Lindqvist från De Blindas Förening, som senare döptes om till Synskadades riksförbund, SRF, var en god talare och kunde argumentera för idén. Han var också politiker i senare delen av 80-talet och hade olika ministerposter.

Syncentralerna bedriver en specialistverksamhet vilket kräver välutbildad personal. I Sverige har vi haft flera olika varianter av synkurser men ingen kontinuitet varför utbildningsfrågan fortfarande har hög prioritet och finns på agendan. Tillsammans har vi författare lång erfarenhet av att rekrytera medarbetare. Vi har båda anställt många nya medarbetare under åren, som haft någon av alla de varianter av synutbildningar som har funnits från starten fram till nu. Ofta har det kanske varit en anställning först och därefter en utbildning finansierad av arbetsgivaren.

**Rehabiliteringskedjan** måste

## En ny tid randas för personer med synfältsbortfall och deras körkort

Nu – i december 2023 – kan vi sammanfatta den långa processen – från orättvisa och ovetenskapliga metoder och regler till en individuell bedömning av varje bilförares förmåga att köra bil trots synfältsbortfall som kan leda till att de får behålla eller ta körkort. Vi kanske kan vara där 2025/2026 och anpassa oss till det EU-direktiv som lanseras den 4 december.

Så började alltihop röra på sig I mars 2013 arrangerade Transportstyrelsen och VTI en konferens på Eriksberg i Göteborg med internationella experter för att få deras inställning till hur de svenska reglerna stod ut i förhållande till EU-direktivet från 2006 och nederländska, amerikanska och kanadensiska

länders syn på saken – och hur de agerar i sin relation till sina medborgare.

**Dessförinnan** hade vi och IBOS i Köpenhamn arrangerat två konferenser där vi tog upp rehabilitering av personer med synfältsbortfall efter de nya rön som presenterades vid VISION 2008 i Montreal. Där lärde vi känna Neuro Vision Technology, NVT, från Australien och VISIOcoach från Tyskland, där främst personer med hemianopsi fick träning och kunde orientera bättre, få ökad rumsuppfattning och bättre livskvalitet. Konferenserna i Köpenhamn 2011 och 2014 kallades SOS respektive SMS och följdes sedan av ett lokalt möte i Kalmar i januari

2015, där vi föreslogs starta projekt på svensk mark. Arvsfonden finansierade både SMS och CTD, Stroke Med synproblem respektive Chans Till Dispens mellan 2016 till 2020 med Synskadades Riksförbund i Kalmar som huvudman.

Innan dess mötte jag ett antal personer som i sin förtvivlan ville ha hjälp med sin relation till Transportstyrelsen där de inte blev lyssnade på eller bemöttes av besked som "så här är det". Mina försök att nå fram till de trafikmedicinska myndighetspersonerna lyckades inte heller särskilt bra. Men myndigheten insåg redan just 2013 att man behövde och ville göra något, och uppdrog till VTI att starta simulortester och det

vara tydlig och primärvården är navet i vårdkedjan enligt politiska beslut. Syncentralen ska tillhandahålla specialistkompetensen men synområdet saknar en vårdkedja och alla remisser går direkt till specialistverksamheten. Vi saknar en rehabiliteringsnivå i patienternas närmiljö. Idag pågår en omställning till god och nära vård i hela Sverige. I t.ex. Region Örebro län finns såväl primärvården som habilitering och hjälpmedel

inkl. syncentralen under området Nära vård vilket möjliggör en förändring för gruppen äldre med synnedsättning.

Idag får vi nog påstå att få, både chefer och medarbetare har kännedom om syncentralernas historik och vi har därför valt att beskriva den. Det är nödvändigt att ha kunskap om sin historia för att kunna utvecklas och för att veta i vilken riktning man skall gå. Det handlar inte om att det var bättre förr utan att ta lär-

dom av sin historia och göra bra val för framtiden och behålla fokus på varför verksamheterna finns. Vi ska erbjuda insatser för målgruppen utifrån bästa tillgängliga kunskap och säkra att hälso- och sjukvårdens resurser används på ett effektivt sätt.

Boken vänder sig till synverksamheterna såväl chefer som medarbetare, ögonkliniker, brukarorganisationen, universitetet, politiker m.fl.



gav många chansen att visa att de kunde köra bil trafiksäkert.

**Av 340 testade** i simulator godkändes 200 som fick dispens och kunde köra bil igen. Men när man ansåg att de här testerna inte var tillräckligt väl validerade enligt vetenskapliga åsikter, att de inte mätte det de avsåg att mäta, då pausade man dem och senare även lade ner möjligheten. Skälet var att för många med stora synfältsbortfall klarade testerna. Argumentet att man i andra länder körde bil med halva synfältet borta hjälpe inte. Man kunde inte heller tolka det som att personer med rätta kvaliteterna kunde kompensera för sina bortfall. Fler än 70 % kan det enligt vedertagen forskning.

### Den största förlusten – körkortet!

Många som får en synfältsskada anser att de kan lära sig leva med den begränsningen, men när de blir av med körkortet händer något som är emotionellt svårare, de förlorar möjligheten att på ett oberoende sätt förflyta sig när de själva vill. Körkortet är en del av identiteten för många och förlusten är svår att bära. Facebook-gruppen ”Granska Transportstyrelsens synfältskrav” vittnar om det. Den startades av eldsjälens Johan Ursjö som på alla sätt bidrog i CTD-projektet. Hans utgångspunkt var fruns fätaliga missade punkter efter laserbehandling av näthinnan och han visade att ett synfält varierar mycket från gång till gång beroende på utrusningen och vem och var

undersökningen görs. Inget absolut resultat som är konstant – och det borde inte leda till några slutsatser av betydelse. Jonna Nyberg beskriver också i sin avhandling att ett indraget körkort och regler som inte går att förstå leder till avoghet, rättshaveri och negativ inställning till myndigheter i allmänhet.

### En nederländsk förebild och inspirationskälla

I Nederländerna har ett större forskningsprojekt Auto & Mobility drivits sedan 2005 och genomförts under ledning av dr Bart Melis-Dankers, som också var på plats i Köpenhamn och i Göteborg. I hans projekt har man i nära samarbete med Körkortsmyndigheten CBR gett personer med synfältsbegränsningar och även de med nedsatt synskärpa som använder specialoptik (bioptic telescopic systems) möjlighet att träna och testa sin förmåga att köra bil. De personer som har fått denna möjlighet att göra praktiska förarprov. Det har lett till att man gett många personer dispens från kravet på normala synfält och normal synskärpa eftersom de kunnat visa att de klarar av att köra bil trots nedsatt synskärpa eller begränsade synfält i ett praktiskt förarprov med särskilt utbildade bedömare i ett test kallat TRIP. Men eftersom de även tester personer med mycket stora synfältsdefekter är det färre än hälften som klarar TRIP-testerna.

Dr Bart Melis-Dankers blev inbjuden att medverka vid den konferens som genomfördes i Göteborg i mars 2013, där Lars

Englund då var Transportstyrelsens medicinskt ansvarige läkare tillsammans med Björn Peters från VTI. Kanske kan den här möjligheten till överprövning med ett praktiskt körprov även ges i Sverige i framtiden? Det var den förhoppning man närde, och att den nuvarande mycket rigida inställningen lösas upp. Sedan 2010 och föreskriften TSVF 2010:125 infördes, har ju läkare ansvaret för att man inte får köra bil utifrån denna mycket rigorösa författning, istället för att låta den enskilde själv visa sin förmåga eller oförmåga i simulator eller via särskilda körkortstest. Det senare hävdade professor Kjell Ohlsson vid Linköpings universitet, som vid SMS-mötet i Köpenhamn redogjorde för möjligheten att använda simulatorer för att både träna och testa förmågan att köra bil på ett kontrollerat sätt innan man ger sig ut i trafiken.

### Optiska möjligheter sedan länge i USA

I USA har Eli Peli, chefsforskare vid Schappens Eye Research Institute vid Harvard i Boston utvecklat prismalinsor som innehåller hela 57 prisma-dioptrier och som slipas in som två segment i det högra eller vänstra glasets beroende på om höger eller vänster sida av synfältet drabbats. Man kan visa att synfältet utvidgas med 22 grader åt den sida där man fått en hemianopsi (halvsynthet). I USA får man i 33 stater av 50 köra bil med Bioptic Telescopic Systems (BTS), det vill säga en kikare inmonterad i ena glasets

som man kan använda för att se skyltar bättre på avstånd. Detta skildras i Pelis bok ”Driving with confidence”.

Men man kan också få köra upp med Peli-linser och visa att man klarar sig i trafiken även med halvsynthet. Någon exakt statistik som i Nederländerna har man ännu inte, men möjligheten i sig innebär att man själv kan få uppleva och bli bedömd om det fungerar eller inte med hjälp av särskilda bilskolor och tillståndsgivande myndigheter. Enligt den aktuella forskningen får alltså fler nej än ja efter ett förartest, men den siffran är noll i Sverige eftersom praktiska förarprov inte kan genomföras på grund av körkortslagen i dagsläget.

### Nu har infrastrukturministern lyssnat

Statsrådet Andreas Carlsson har nu 2023 förstått att agera och skriver i pressmeddelandet:

– Möjligheten till praktiskt körprov har efterfrågats av många. Inom gruppen av personer med synfältsbortfall finns individer som kan kompensera för bristerna i synfältet och därmed köra trafiksäkert. Det är därför rimligt att utreda hur och i vilken omfattning dessa personer ska kunna få sin faktiska körförmåga prövad.

I regeringsbeslutet skriver han:

”Regeringen ger Transportstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ett körprov i verklig trafik för behörighet B, genomfört av Trafikverket, ska kunna användas som en del av bedömningen



Metodskriften kan beställas från [krister@inde.nu](mailto:krister@inde.nu)

av undantag från de medicinska kraven för den som har synfältsbortfall. Transportstyrelsen ska även utreda och föreslå en lämplig omfattning av en sådan verksamhet och hur ett sådant prov ska utformas.”

### En lång väg att köra för att komma hit

Efter konferenserna i Köpenhamn och mötet i Göteborg startade projekten SMS och CTD. I SMS projektets metodbok beskriver vi att de personer som deltog ökade sin livskvalitet samt fick också alla ofärdigheter tränade så att de fungerade igen. Men det som återstod var att kunna och få köra bil. Därför sökte vi medel från Arvsfonden till fortsättningen som skulle heta Chans Till Dispens. Vi sökte två gånger, eftersom Transportstyrelsens chefsläkare tyckte projektet var ovidkom-

mande. Men vi gav oss inte, utan samlade alla landets bästa i teamet. Närheten till ögonläkare och optiker vid Linnéuniversitetet i Kalmar och framför allt Johan Ekblad och hans trafikutbildningsföretag SYAB gav oss kunniga trafikutbildare, övningsbanor och bilar. Vi fick också kontakt med kalmariten och riksdagsledamoten Anders Åkesson (C).

### Jättebra resultat som inte verkade intressant

12 av 119 personer bedömdes godkända av några av landets mest kvalificerade förarprovare, trafikforskare och synpedagoger utifrån alla tillgängliga parametrar. De skulle kunna köra bil trafiksäkert. Ingen godkändes dock av Transportstyrelsen på grund av dagens regler. Hänsyn togs bara till för många missade punkter i ovetenskapliga synfältstester, enligt vår bedömning.

I tre fall tog vi ärendena till Förvaltningsrätten där man biföll vårt överklagande i ett fall. Det överklagades av Transportstyrelsen men Kammarrätten gav oss rätt efter förarprov i trafik i Nederländerna.

### Den politiska processen

Med hjälp av riksdagsledamoten Anders Åkesson fick CTD-teamet genomföra ett seminarium hos Trafikutskottet i Riksdagen, vilket ledde till att majoriteten skrev ett tillkännagivande till riksdagen. Det behandlades 2020 och året efter gav statsrådet Tomas Eneroth VTI uppdraget att utreda våra förslag vetenskapligt. På ett år

lyckades VTI få fram en rapport som överlämnades till det nya statsrådet Andras Carlsson i oktober 2022 och nu ett år senare finns beslutet från regeringen klart.

”Regeringen ger Transportstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ett körprov i verklig trafik för behörighet B, genomfört av Trafikverket, ska kunna användas som en del av bedömningen av undantag från de medicinska kraven för den som har synfältsbortfall.”

**Myndigheten har också agerat** Transportstyrelsen har också internt samlat en expertgrupp av ögonläkare och optiker för att biträda dem vid en översyn av den här kritiska massan. ”Översyn Syn” visar bland annat att sex jämförbara länder inte använder samma synfältstester som Sverige och att man har förarprov. Det ledde till att föreskrifterna TSVF 2020:125 har ifrågasatts och i september 2022 deltog Glaukombundets körkortsgrupp, som tagit vid efter CTD-projektet och dess hemsida [www.ctdkalmar.se](http://www.ctdkalmar.se), i ett webinarium som nu ett år senare lett till ett förslag till nya föreskrifter som kan införas hösten 2024. Men först ska remissförslag lämnas till myndigheten före 22 december 2023.

#### Vi kör in i framtiden med viss hastighetsbegränsning

Det innebär att vi kan få nya föreskrifter under hösten 2024 som kvalificerar fler att inte få körkortet indraget samtidigt som man utvecklar och inför praktiska förarprov i trafik för

att visa att man kan eller inte kan kompensera sina bortfall – om de inte är godkända (fler än tre perifera och en central punkt missad). Om ett par år, kanske 2025/2026 kanske vi kan ha föreskrifter där man enbart ser på Esterman-tester för båda ögonen och att man – innan körkortet dras in – kan få göra ett (eller flera?) förarprov som en del av utredningen av en persons förmåga att köra bil trafiksäkert. Dessutom kan synfältstesterna göras av optiker vilket ökar tillgängligheten, men fortfarande måste nog ögonsjukdomar behandlas och följas upp av ögonläkare. Men då och där finns ett alternativ till en anmälan till Transportstyrelsen och senare diskussioner med ”Avdelning prövning trafikant” om dispens eller inte dispens. I framtiden kommer nya frågeställningar, men att vi kommit så här långt på lite drygt tio år hade väl inte alla trott när det begav sig 2013?

#### Först ett rent Estermann-test och kanske ett godkänt förarprov

Många som har ett rent Estermann-test får idag ofta underkänt på grund av tröskelperimetri. Det slipper vi med de nya föreskrifterna. Om förarprov får föregå ett indraget körkort med hjälp av ett föreläggande från Transportstyrelsen till Trafikverket, då kan ännu fler få visa sin trafiksäkerhet och köra bil igen, kanske efter en karenstid under utredningstiden. Samtidigt som de som ser för dåligt kan ha lättare att förstå orsaken i en personlig kontakt med förarprovaren.

Ännu en positiv konsekvens är att människor med glaukom, diabetes och stroke kan söka ögonsjukvård utan rädsla att bli anmälda till en myndighet som saknar verktyg att bedöma deras funktionella syn, enbart deras synskärpa och synfält.

Krister Inde  
Synpedagog, PhD hc  
Projektledare, CTD

## Från styrelsen



Vad gör vi på styrelsemötena?

FFS styrelse hade styrelsemöte 30 november i Stockholm. Det var styrelsens första gemensamma möte live. Mötena hålls vanligen digitalt. Vi tackar Insyn för att vi fick låna lokalen och för gott fika.

Varje styrelsemöte har ungefär samma agenda från gång till gång: föreningens ekonomi, stipendieansökningar, kommande webinarium, FFS konferens, tidningen Nya Synvärlden, Nordisk kongress 2025 och kanalerna Facebook och hemsida. FSS representanter i grupperna Synfrämjandet och Punktskriftsnämnden redovisar vad som är på gång där.

På mötet 30 november påbörjades arbetet inför årsmötet som blir 23 april 2024. På årsmötet tillkännager vi Årets FFS:are. Skicka in gärna in förslag på nomineringar och motiveringar. FFS kassör hade en dragning

om föreningens ekonomi. Ekonomin är god. Vi fortsatte att planera för en digital konferens tillsammans med Forum vision som vänder sig till medlemmar. Skicka gärna in förslag på föredragshållare som ni vill höra! Efter förslag som kom på årsmötet i år så arbetar styrelsen med att eventuellt starta ett Instagram-konto. Hjälptill att fylla hemsida, Facebook och eventuellt Instagram med det senaste i din verksamhet. Skicka in tips på konferenser, artiklar, hjälpmedel, undersökningar, forskningsrapporter, tips och trix – allt inom synområdet som vi vill dela med varandra.

**Ni når oss** i styrelsen på mejlen [kansli@ffss.se](mailto:kansli@ffss.se)

God Jul och Gott Nytt År!

Anna-Karin  
Sekreterare i FFS

## Årets FFS-are

Nu är det dags igen! Nominera den du vill se som årets FFS:are genom att skicka ett mail till [kansli@ffss.se](mailto:kansli@ffss.se)

## Stipendier

Du som medlem har möjlighet att få stipendium! Fyll i en ansökan och skicka in! Ansökan och mer information hittar du på [ffss.se](http://ffss.se).

Stipendier delas i mån av ekonomiska resurser ut till medlem för deltagande i konferenser och studieresor inom synområdet av betydelse för föreningens medlemmar. Bidrag kan även ges till medlem som avser studera en fråga eller utveckla en verksamhet av betydelse för föreningens medlemmar. Stipendieansökningarna behandlas löpande under året, beslut meddelas via e-post och utbetalning sker efter överenskommelse. Vid beviljat stipendium förbinder sig den sökande att senast två månader efter genomförd aktivitet inkomma med artikel samt gärna foton till tidningen ”Nya Synvärlden” för publikation.

**Max belopp** som utdelas är: Inom Sverige och Europa 7 000 SEK. Utanför Europa 10 000 SEK.



## Kalender



### 2024

8 februari kl 13-15

#### **FFS-Webbinarium**

Likvärdig utbildning, samt Rehabiliteringens framväxt

18-22 mars

#### **39th CSUN Assistive Technology Conference**

Anaheim USA

<https://www.csun.edu/cod/conference/sessions/>

23 april kl 9.30-15.30

#### **Digital konferens, tema ännu obestämt**

FFS i samarbete med Forum Vision

<https://ffss.se/>

23 april kl 15.45-16.45

#### **FFS årsmöte**

Digital konferens

<https://ffss.se>

15-17 maj

#### **Sight City International Fair**

Frankfurt

<https://sightcity.net/en/sightcity-frankfurt-english-1>

12-13 september

#### **Habiliteringens kvalitetskonferens**

Örebro

<https://www.regionorebrolan.se/sv/vard-och-halsa/habilitering-och-hjalpmedel/vuxenhabiliteringen/kvalitetskonferens-2024/>

### 2025

2-4 juni

#### **Tactile reading Conference**

Amsterdam

<http://www.tactilereading.org>

Ett program som du själv kan komplettera finns på [www.ffss.se/konferenser](http://www.ffss.se/konferenser)

Ett internationellt ögonhälsoprogram finns på <https://www.conferenceseries.com/eye-health.php>